

לע"נ ברוך בענייט וברכה גרוס ע"ה
by Mr. & Mrs. Duvy Gross

WEEKLY PLANNER

פרשת השבוע בחוקות דף השבוע מועד קטן ד'

פרנס השבוע

Dedications available, email R' Zacharia Adler - info@dafaweek.org

ג) לימוד וחזרה (ד' פעמים) וחזרת מסכת תענית	ב) אליבא דהלכתא	א) עם מראי מקומות	פרנס היום Follow any track ←
☐ דף ד' עמוד א'	☐ דף ד' עמוד א' עם רש"י	☐ דף ד' עמוד א' עם רש"י ותוס'	יום ראשון
☐ דף ד' עמוד ב'	☐ דף ד' עמוד ב' עם רש"י <u>בענין תוספת שבת וזמני שקיעה</u> ע' רמב"ם (הל' שבת פ"ה הל' ג') #1 כסף משנה (שם) #2 שו"ע (או"ח רסא' ב') #3	☐ חזרה דף ד' עמוד א' <u>בענין יצא קציר העומר שהיא מצוה</u> ע' רש"י (מו"ק ד. ד"ה שהיא) ע"ש רמב"ם (הל' תמידין פ"ז הל' ו'ז') #1 ריטב"א (מו"ק ד.) #2 אבן ישראל (הל' תמידין פ"ז הל' ו') #3 לחם משנה (הל' תמידין פ"ז הל' ו'ז') #4 אבן העזל (הל' תמידין פ"ז הל' ו') #5	יום שני לע"נ ...
☐ חזרה א' דף ד' עמוד א'	☐ <u>בהמשך הענין</u> ביאור הגר"א (שם) #4 משנה ברורה (שם יט' כב') #5 ביאור הלכה (שם ד"ה מתחילת) #6	☐ דף ד' עמוד ב' עם רש"י ותוס' <u>בענין לפנייה ולאחריה מותרין</u> ע' תוס' (ד"ה מה מו"ק ד.) ע"ש ריטב"א (מו"ק ד.) #6 תוס' הרא"ש (מו"ק ד.) #7 קרן אורה (מו"ק ד.) #8 מקדש דוד (שביעית סימן נד) #9	יום שלישי
☐ חזרה א' דף ד' עמוד ב'	☐ <u>בענין מדלין לירקות בחוה"מ</u> ע' שו"ע (או"ח תקלז' ד') #7 משנ"ב (שם ס"ק יד' טז') #8 מהדורת דרשו (שם 11-14) #9	☐ חזרה דף ד' עמוד ב' <u>בענין מדלין לירקות לאכלן במועד</u> ע' תוס' (ד: ד"ה מדלין) ע"ש ריטב"א (מו"ק ד:) #10 פרי מגדים (א"א תקלז' ד') #11 קרן אורה (מו"ק ד:) #12	יום רביעי
☐ חזרה ב' דף ד' עמוד א'	☐ <u>בענין שינוי במלאכת שביעית</u> ע' תוס' (ד"ה מפני ד:) ע"ש אגלי טל (חורש בהגה"ה) #10 שו"ת אבני נזר (קצב' יט') #11 ציון הלכה (שמיטה א' א' אות יא') #12	☐ <u>בהמשך הענין</u> ע' רמב"ם (הל' יו"ט פ"ח הל' ב') #13 מגיד משנה (הל' יו"ט פ"ח הל' ב') #14 הגהות רע"א (הל' יו"ט פ"ח הל' ב') #15	יום חמישי
☐ חזרה ב' דף ד' עמוד ב'	☐ <u>בענין טפחיים על שבעה</u> ע' רמב"ם (הל' יו"ט פ"ח הל' ג') #13 מגיד משנה (שם) #14 בני שמואל (שם) #15 דברי דוד (מו"ק ד:) #16	☐ <u>בענין שינוי במלאכת שביעית</u> ע' תוס' (ד: ד"ה מפני) ע"ש תוס' הרא"ש (ר"ה ט.) #16 מקדש דוד (שביעית נא') #17 מנחת שלמה (מו"ק ד:) #18	יום ששי
☐ חזרה ג' דף ד' מועד קטן ☐ חזרה דף ד' מגילה	☐ חזרה דף ד' מועד קטן ☐ חזרה דף ד' מגילה	☐ חזרה דף ד' מועד קטן ☐ חזרה דף ד' מגילה	שבת
	☐ חזרה דפים ל' מגילה ג' מועד קטן ☐ שיעורי עיון על הדף ☐ בחינה על הדף		הוספות

THE LEARNING OF MASECHES MOED KATAN HAS BEEN DEDICATED BY THE TALANSKY FAMILY

מועד קטן ד-ד:

דף השבוע

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

יום שני- בענין יצא קציר העומר שהיא מצוה

מראה מקומות: רש"י (מו"ק ד. ד"ה שהיא) ע"ש, רמב"ם (הלי תמידין פ"ז ה"ז ו-ז"י) #1, ריטב"א (מו"ק ד. ד.) #2, אבן ישראל (הלי תמידין פ"ז ה"ז ו"י) #3, לחם משנה (הלי תמידין פ"ז ה"ז ו-ז"י) #4, אבן העזל (הלי תמידין פ"ז ה"ז ו"י) #5.

תוכן הסוגיא: רש"י מסביר דקצירה אפילו מצא קוצר קצר דבעינין לשמה בו משא"כ חרישה. אכן לא מבאור אם הוי מצוה ממש. אכס ע' בהרמב"ם דמזכיר דהוי מצוה לקצור ואינו מזכיר חרישה. והריטב"א מסביר החילוק בין קצירה וחרישה. ועיין באבן ישראל שחוקר באמת מה גדר של קצירה אם הוי מצוה בפני עצמה או דרק הלכה בעצם ההקרה. ואפשר דתלוי ברש"י והרמב"ם. וע"ע בהלחם משנה דמקשה סתירה בדברי הרמב"ם וע' בהאבן העזל מה שהביא ליישב.

יום שלישי - בענין לפניה ולאחריה מותרין

מראה מקומות: תוס' (ד"ה מה מו"ק ד.) ע"ש, ריטב"א (מו"ק ד.) #6, תוס' הרא"ש (מו"ק ד.) #7, קרן אורה (מו"ק ד.) #8, מקדש דוד (שביעית סימן נד) #9.

תוכן הסוגיא: תוס' הקשה דמוכח מגמ' יומא שיש תוספת בשבת ותיירץ שהוא רק פורתא וגם ר"ג מודה לזה בשביעית. וכן הקשה הריטב"א אכן תירץ באופ"א ובאמת לפי הריטב"א שייך דיש לו תוספת ממש בשבת אע"פ שאין לו בשביעית. וכן הקשה התה"ר והביא תירץ בשם הרשב"ד והוא ע"ד תירץ התוס' אכן לא ממש כדבריו. והקרי"א הקשה על תוס' דאין ענין של תוספת שעה אחת בכלל מענינו של שביעית. וע"ע בהמקדש דוד מה שהראיך בענין איסור מלאכה קודם שמיטה ומה שהקשה על תירץ התוס' דיש איסור מדין יו"ט לעסוק פורתא קודם שביעית אינו אסור מחמת שביעית ע"ש.

יום רביעי ויום חמישי- בענין מדלין לירקות לאכלן במועד

מראה מקומות: תוס' (ד' ד"ה מדלין) ע"ש, ריטב"א (מו"ק ד.) #10, פרי מגדים (א"א תקלוז' ד') #11, קרן אורה (מו"ק ד.) #12, רמב"ם (הלי יו"ט פ"ח ה"ל ב') #13, מגיד משנה (הלי יו"ט פ"ח ה"ל ב') #14, הגהות רע"א (הלי יו"ט פ"ח ה"ל ב') #15.

תוכן הסוגיא: ע' בתוס' שמסביר שמותר לדלות אע"פ שהוי טירחא יתירה כיון דהוא לצורך אוכל נפש. וכן משמעות הריטב"א. אכן הפרימ"ז חולק על דין זה דאין מכשירי אוכל נפש מותרים בטרחא יתירא. וע' בקרן אורה שהביא מח' בין רש"י והריטב"א בסוגיא זו. וע"ע מח' בין המ"מ ורע"א בסוגיא זו אם "כדי ליפות" כאן ל"ד וה"ה במקום הפסד אם לאו ורק ליפות אסור הא בהפסד מותר.

יום ששי - בענין שינוי במלאכת שביעית

מראה מקומות: תוס' (ד' ד"ה מפני) ע"ש, תוס' הרא"ש (ר"ה ט.) #16, מקדש דוד (שביעית נא"י) #17, מנחת שלמה (מו"ק ד.) #18.

תוכן הסוגיא: תוס' הסביר שיטת הרבנן דשינוי מלאכה בשביעית מותר. וכן הבוא בתה"ר במס' ר"ה. וכן הוכיח המקדש דוד. וע"ע במנחת שלמה שנתקשה בהיתר זה ומה שהוכיח.

לע"פ ברך בענדליט וברכה גוס ע"ה
By Mr. & Mrs. Duvy Gross

1. רמב"ם (הל' תמידין פ"ז הל' ו'-ז')

ה אין מביאין מנחה זו אלא מארץ ישראל שני והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן. מצותו לבוא מן הקרוב. לא בכר הקרוב מביאין אותו מכל מקום מארץ ישראל ו מצותו להקצר בלילה בליל ששה עשר בין בחול בין בשבת ז וכל הלילה כשר לקצירת העומר ואם קצרוהו ביום כשר ח מצותו לבוא מן הקמה. לא מצאו יביאו מן העומרים ט מצותו לבוא מן הלח. לא מצאו יביאו מן היבש : י היה דרכן להביא מן השדות שבדרום. היה נר חצי השדה וזרע חציה בשנה זו ובשנה אחרת נר החצי שורע וזרע חציה שנר ומביא ממנו : יא עומר זה מן השעורים היה בא ודבר זה

קבלה ממש רבינו. וכיצד היה נעשה. מערב יום טוב יוצאין שוחאי בית דין ועושין אותו כריכות במחזור לקרקע כדי שיהיה נוח לקצור. וכל העירות הסמוכות לשם מתכנסות כדי שיהיה נקצר בעסק גדול. וקוצרין שלש סאין שעורים בשלשה אנשים ובשלש קופות ובשלשה מגלות : כיון שחשכה אומר להם הקוצר לכל העומדים שם בא השמש, אומרין לו הין. בא השמש, אומרין לו הין. מגל זה, אומרין לו הין. מגל זה, אומרין לו הין. בא השמש, אומרין לו הין. קופה זו, אומרין לו הין. קופה זו, אומרין לו הין. ואם היה שבת אומר להן שבת זו, אומרין לו הין. שבת זו, אומרין לו הין. שבת זו, אומרין לו הין. אקצור, והן אומרין לו קצור. אקצור, והן אומרין לו קצור. שלשה פעמים על כל דבר ודבר : וכל כך למה. מפני אלו הטועים שיצאו מכלל ישראל בבית שני שהן אומרין שזה שנאמר בתורה ממחרת השבת הוא שבת בראשית. ומפי השמועה למדו חכמים שאינה אלא שבת יום טוב וכן ראו תמיד הנביאים והסנהדרין בכל דור דור שהיו מניפין את העומר בששה עשר בניסן

4. לחם משנה (הל' תמידין פ"ז הל' ו'-ז')

ה שנאמר והבאתם וכו'. גריש כל קרבנות הנכור (פס): אמרו חזן מן העומר ושמי' הלחם שאינם באין אלא מן החדש ומן הארץ ודלל כרבי יוסי דלמר התם (פס). עומר נל מחיל ומה אני מקיים כי תבואו אל הארץ שלל נחייבו עומר קודם שנכנסו לארץ וקסבר חדש בחיל דלוריתא. "ולע"ג דרבינו ז"ל פסק בהל' מלכות אסורות (פ"י ט"ג) דחדש בחיל הוי דלוריתא, מ"מ לית ליה דליקרובי לל מקריבין אלא מן הארץ משום דכתיב קרל כי תבואו אל הארץ דנביאה קרל הכתוב מדבר. ומלי דהכי רבינו ז"ל רליה ממלי דכתיב עומר רלשית קצירכם אל הכהן ארישא דקרל הול סמיך דכתיב כי תבואו אל הארץ וכן מבואר בסמ"ג סימן קל"ט :

ר"ז מצותו להקצר בליל ששה עשר בין בחול בין בשבת כו'. מ"מה דמשמע כפרק רבי ישמעאל דף ע"ב דמלן דלית ליה דקצירת העומר דוחה שבת לית ליה דנקצר כיום פסול דלי ס"ד כשר אמלי דוחה שבת כיון דעומר ענקר שלל כמלותו כשר נקצירה מערב שבת דהא כ"ע לית ליה כרבי עקיבא דלמר כל מלכא שאפשר לעשות מערב שבת לית דוחה שבת וכן פסק רבינו ז"ל בפ"א מלכות קרל פסח (ה"ה) ול"כ רבינו ז"ל ל"ך פסק דברים סותרים שדחה שבת ואם נקצר כיום כשר. וכן התוס' ז"ל כפרק ר' ישמעאל דף ס"ו דביבון לית ליה פירכא וכו' (בדפוסא ור) פסקו דנקצר כיום פסול והכרחו דבנו ברלית' וחלל מנייכו משום דק"ל דחילי שבת וכיון דחילי שבת ע"י נקצר כיום פסול, ולרבינו ז"ל שחילק הדברים " לא ידעתי פעם ול"ע י נר חצי השדה וזרע חציה וכו'. כפרק כל קרבנות הניכור עלו פ"ה אמרו שם תניא נמי הכי אלא שאלו אומר עומר היה זו מנקעת בית מקלה וככת ג' סלין היתה ושדה מודרמת היתה זו היתה חמה זורחת וממנה חמה שוקעת נר חליה זרע חליה וכו'. ובמש"ט אמרו ובשנה שניה נרע קודם לפסח שנעשים יום וכתב רש"י ז'

5. אבן העזל (הל' תמידין פ"ז הל' ו')

אבן אח"כ פייחתי צמרכ"מ ככלי זו ורליתו שמניא דמי כספיל וכבז על דבריו ואני לא רליתו דבריו דק"ל יום דוחה שבת וכתיב ד' כירושל' פ"ב דמגילת דנפי שם קצירת כיום מכ אל עבדו לב כקצירת הלילכ או ככא מן כעלוב ט"ס כארובכ ופ"י ג' כמרכ"מ שארין כנאור ד' כירושל' ופ"י כמפרכי וכן י"ר. ורלכ דף דכזכ כניונים דברי מרכ"ס דכרמ"ס לא פסק דקצירת העומר כיום דוחה שבת ומ"מ כ"ב סוגר כרמ"ס דקצירת העומר כיום כשר דביבד. ומ"מ דתן דמגילת דכל כילול כשר לקצירת העומר ומדייק כנ"ב כנמנח"ט גילוב כיום לא הא מוקי כנ"י מחני' דמגילת כר"א גריש אלל ספסל דמחני' כנמנח"ט דתן וקלר כיום כשר אמר דתן לא מלל מן כקסא יביא מן כספרים מוכס דנקצר כיום כקציר כשר דביבד ומ"מ שאסר דליוו דוחה שבת דמכ דלפנין מקלל דמפוסדו דנפוסו דוחה שבת כל ככל כקרבנות כוא צומנו לכמלל אלל כקציר כיום כיון דיעקב זמנו ומלוס כוא לקצור כילול לכן אף דביבד כשר כקציר כיום כיון דלון זכ פיקר זמל לא קרינן כ"כ כמפוסדו ואינו דוחה שבת.

אח"כ רליתו כס' חכס לני סי' קס"ז שכח על ד' כרמ"ס דכונר נקלר כיום כשר ודוחה שבת דכונר דלל קי"ל ככסויס דמנחות דכיו שניו ידסיק ולל סמכין עיליכו אלל שכ"י כקסר סלניס וכ"י ול"ג"ג דכח כבד דכחכ שח"ס אלל כשבת. מ"מ ככא כל עיקר מלותו לכמלל כוא כילול שבת שכו" זמנו סל"כ ככיו מד' כירושל' ספ"א דריכ רבב"ל כני קצירת העומר מוכ סתדכ אלל כשבת כיום ופשיס כחס דדמי וכחז עמל זכ כירושל' דתן כרמ"ס. ולכאורכ לינו מונן רליתו מן כירושל' דכיון דכנר דגס קצירת עומר כיום דוחה שבת ל"כ לין רליתו דנקלר שלל כמלותו כשר ודוחה שבת אלל דכיוס נמי מלותו כוא כיון דדוחה שבת ו"כ"י ל"ל לקצור מערב שבת אכן כונחו כונר דכיון דמ"מ שפסוט מערב דמחני' דתן נקלר כיום כשר ודוחה שבת וככך מחני' כה תן מלות העומר לנחו מן כקסא לא מלל יביא מן כספרים. ומ"מ פשיס דקציר דוחה שבת ע"כ מדברי כירושל' כפוסד דנקלר כיום כשר כוא ד"ל אכר ולל ש"ן לזין יביא מן כספרים ועיקר כקציר כשר ודחי שבת ומבואר כמ"ש.

2. ריטב"א (מו"ק ד.)

[ד, א] מה חריש רשות, פרש"י שהרי אם מצא חרוש אינו חורש, וא"ת מ"מ הא הוי מצוה כשלא ²²⁶ מצא חרוש, הא אמרי' התם ²²⁷ כיון דאם מוצא חרוש אינו חורש אפי' כי לא מצא לא השיבא מצוה דמילתא דלא שכיחא הוא שלא יהא חורש וזרע בכל ארץ ישראל ולא ספיחין, ועוד דהא אין בחרישה טעם לדחות שבת כי אין לו זמן קבוע, ויכול לחרוש לאחר השבת, אבל קצירת העומר זמנו קצוב ביום ²²⁸ אפי' מצא קצור קוצר, ולהכי הויא מצוה כדי לדחות השבת וכן הלכה בדכתי' בפ"ק ²²⁹ דמגלה. ובסוגיין אמרי' דרבנן גמליאל ²³⁰ ובית דינו כרבי ישמעאל סביר להו הלכך נקצר ביום פסול, וכן ספירה אינה ביום בברכה כדכתי' התם ²³¹.

3. אבן ישראל (הל' תמידין פ"ז הל' ו')

הלכה ר"ז מצותו להקצר בלילה בין בחול בין בשבת וכל הלילה כשר לקצירת העומר, ואם קצרוהו ביום כשר עכ"ל.
ע"י כנח"מ שחמה על הרמב"ם מהא דמבואר כנמנח"ט דף ע"ב ע"א דמלן דלית ליה דקצירת העומר דחי שבת לית ליה דנקצר כיום פסול, דלי ס"ל כשר אמלי דחי שבת נקצרי מערב שבת אלל מדדחי שבת ש"מ נקצר שלל כמלותו פסול, והכיון משום דק"ל כ"ע דכל מלכא שאפשר לעשות מע"ש אינה דוחה אלל כשבת וכן פסק הרמב"ם כפרק א' מק"פ ה"ה ע"י"ש, וכן תמה כש"ך ויר"ד סי' רס"ב סק"ב ונשאר כ"ע.

ואשר ורלכ כ"ב, דכנס זה פסוע דמלות הקרבנות העומר מחקים גם כני קציר כמפורש כמחני' מנחות דף ע"א לא מלל מן כקמא יביא מן העומרים, אלל דיש לעיין כמלות קציר חס הוא מלוח כפני עממה, או דמ"מ דמנחה קציר חס הוא ככנס כענמ הקרבנות העומר, דע"י עומר של ראשית קצירכם כדכתיב והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן, וכהו כנמנח"ט דף ע"ב פליגי ר' יונה ור' יוסי כר צדל כבה דתן אלל משום קודם לעומר מחני', מלי קודם לעומר דר' יונה אמר קודם ככנס העומר, ור' יוסי כר צדל אמר קודם

6. ריטב"א (מו"ק ד.)

מה שבת בראשית לפניה ולאחריה מותרין, ק"ל א"כ לית ליה לר"ג תוספת בשבת לפניו ולאחריו ופליגי אהדיא דרשא דהתם ²⁴⁵ וסוגיין דכולי תלמודא ²⁴⁶, ולית הלכתא כותיהו לפי' ר' יוחנן, וי"ל דאינהו ה"ק דלישנא דשבתן ²⁴⁷ לא משמע לפניו ולאחריו וילמוד סתום מן המפורש דשבת דהתם נמי ליכא תוספת אי לאו דרבייה קרא מתשבתו שבתכם, וכ"ת גילף מינה אין למדין קל מחמור, ועוד דהתם שבתכם קאמר ובשביעית שבת הארץ היא כנ"ל, ובמס' ר"ה ²⁴⁸ כתבתי ענין אחר.

7. תוס' הרא"ש (מו"ק ד.)

דף ד' ע"א. מה שנה בראשית היא אסורה ולפניה וגאסריה מותר. ה"ק הראב"ד מהא דלמרי' במס' יומא ועיניהם את נפשותיהם בהשגח מלמד שהוא מתחיל ומתענה מצטוד יום מכאן שמוסיפין מחול על הקודש שנתו מנין ת"ל תשנהו, וחורף דהא תוספת שמוסיפין מחול על הקודש אינו אלא בין השמשות שלכן שהוא אסור ולריך להפסיק מעט קודם בין השמשות (שלאן שהוא אסור) כדי שלא יכנס גבית הספק הכל מן הודאי ושלא ממחמת הספק לא אסרינן ליה ואילו כהא הוב אסרינן מעיקרא וחסא איכו ושלא.

8. קרן אורה (מו"ק ד.)

ומה שכתבו התוס' (ד"ה מה להלן) כאן דר' יוחנן מודה בתוספת כל שהוא בשבת, וכי הוא שיעורא הא מודה ר"ג דצריך להוסיף, דבריהם ז"ל אינן מובנים, דמאי ענין תוספת כל שהוא לשביעית, דבשלמא גבי שבת וי"ט שהיום קדוש מלעשות בו מלאכה על כן מוסיפין שעה אחת על היום בקדושה זו לאסור במלאכה, אבל קדושת שביעית לא שייכא אלא בעבודת הארץ לשבות מעבודתה, ולא נאסרה אלא החרישה שיהיה לצורך שביעית, וכן הקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית, ושיערו חכמים בזה דל' יום לפני ר"ה הוי החרישה לצורך שביעית, א"כ אין ענין שעה אחת לכאן, אלא בשביעית התוספת הוא מה שהוא לתיקון על שביעית, ובשבת וי"ט התוספת הוא לאסור במלאכה, כמו שהמלאכה אסורה בשבת עצמה בין לצורך היום בין שלא לצורך.

9. מקדש זוד (שביעית סימן נד)

גרסינן בשביעית (פ"ב מ"ו) אין נוטעין ואין מרכיכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות מל' יום לפני ר"ה כו', ובר"ה (י' ב) אמר רבא לדברי האומר ל', צריך ל' ול'. פי' רש"י ז"ל (ד"ה צריך ל') היינו ל' לקליטה ול' לתוספת שביעית דבעינן שלא תהא נקלטת בתוספת שביעית, והתוס' כתבו שם דזה דצריך ל' ול' לא קאי על שביעית דבעינן רק שלא תקלוט בשביעית עצמה אבל שלא תקלוט בתוספת שביעית לא איכפת לן ע"ש.

ונראה הטעם דהנה זה דאסור ליטע ערב שביעית שתקלוט בשביעית עצמה אף שאינו עושה שום מלאכה בשביעית, הוא משום דאדם מצווה על שביעית שדהו כדאמרינן בע"ז (ט"ו ב), והיינו דאיכא עשה דושבתה הארץ, והמנחת חינוך מצוה קי"ב (סק"ב) כתב דעבודת קרקע ע"י עכו"ם בשביעית אסור מן התורה משום עשה דשביעית הארץ ע"ש, וכל שנוטע ערב שביעית ונקלטה בשביעית נהי דלאו דעשיית מלאכה בשביעית ליכא דאינו עושה שום מלאכה בשביעית, מכל מקום עשה דושבתה הארץ איכא דבהקרקע נעשית מלאכה בשביעית, וכמו בשביעית כלים בשבת לב"ש דאמרינן (שבת י"ח ב) נר אפקורי מפקיר ליה, ואף על גב שהדיתק מערב שבת מכל מקום כיון דאיכא שביעית כלים אף שאח"כ דולק מאליו אסור, וה"ג אף שנטע ערב שביעית כיון דהקליטה היא בשביעית אם כן המלאכה נעשית בהקרקע בשביעית ומצווה הוא על שביעית שדהו בשביעית, אך זה רק בשביעית עצמה אבל בתוספת שביעית ס"ל להתוס' דזהו רק על איסור מלאכה של האדם אבל על שביעית שדהו ליכא תוספת שביעית ומש"ה לא איכפת לן אם תקלוט בתוספת שביעית.

הנה התוס' מו"ק (ד' ד"ה מה להלן) על הא דאמרינן דר"ג וב"ד נמנו על ב' פרקים ובטלום, דקרא קא דרוש דגמר שבת שבת בראשית, מה להלן היא אסורה לפניך ולאחריה מותרין כו', הקשו הא בשבת נמי בעינן תוספת בין בכניסתה ובין ביציאתה כדאמרינן ביומא (פ"א ב) דצריך להוסיף מחול על הקודש, ותי' דהאי פורתא לא קא חשיב וכי ההוא שיעורא נמי יחא מודה ר"ג דצריך להוסיף ע"ש, וקשה טובא מאי קמ"ל ודאי האי פורתא צריך להוסיף דהא שביעית מתחלת ב"ה, ור"ה שהוא יום טוב יש בה תוספת יום טוב, אם כן האי פורתא של תוספת אסור בכל מלאכות משום יום טוב ועבודת קרקע בכלל, והנה לפמ"ש המנחת חינוך דעשיית מלאכה בשביעית ע"י עכו"ם אסור מן התורה משום שביעית שדהו, אם כן י"ל דנ"מ דאסור לעשות כהאי פורתא של תוספת אף ע"י עכו"ם משום תוספת שביעית, ואף לפי מש"כ דשיטת התוס' דתוספת שביעית הוא רק על עשיית מלאכה של האדם אבל לא על שביעית שדהו, זהו רק על התוספת של ל' יום לפני ר"ה דנפקא לן מבחריש ובקציר תשבות כו', דזהו רק על עשיית מלאכה, אבל האי פורתא דנפקא לן משבת בראשית ותוספת שבת הוא על כל השביות ואף על שביעית בהמתו ושביעית כלים לב"ש, וה"ג בשביעית על שביעית שדהו.

10. ריטב"א (מו"ק ד.)

מדלין מים לירקות כדי לאכלן, פי' כדי לאכלן במועד דכל שהוא לצורך אוכל נפש מטרח טרחי' כל מה דאפשר ואפי' דש וקוצר וטוחן, ואפי' בפרהסיא כדאי' לקמ' 277, ומסתברא דהכא קמ"ל דכיון שעומדין וראוין לאכילה ועומדין לימכר מדלין להשקותן 278, ולא סוף דבר שזה ממש צריך לאכלן, דא"כ פשיטא.

ואם בשביל ליפותן, פי' שיחבשלו מהר לצורך 279, לאחר המועד אסור, ואפי' בבית השלחין קאמר דקילון אסור הוא בו 280, דאלו בבית הבעל פשיטא דלא טרחינן.

11. פרי מגדים (א"א תקלז' ד')

טעוף ד (ג) יבול. עיין מג"א. י"ל דוקא צורך המועד באוכל נפש, הא לצורך המועד מכשירי אוכל נפש וכדומה י"ל טרחא יתירה אסור. ועיין סימן תק"מ ותקמ"ה במג"א [סיק' א', ואי"ה שם יבואר:

טעוף ה (ד) ונתקלקלו. עיין מג"א. עיין ט"ז [סיק' ד'. ויראה הוא הדין דאסור להרחיבן, ועיין מה שאכתוב אי"ה באות ה' מזה:

לע"י ברוך בענדליט וברכה גרוס ע"ה
by Mr. & Mrs. Duvy Gross

12. קרן אורה (מו"ק ד:)

שם גמרא, מדלין מים לירקות כו', ואם בשביל ליפותן אסור, פירש רש"י ז"ל דהרווחה היא. נראה מדבריו ז"ל דמפרש מדלין היינו השקאה שלא ע"י טירחא, ומשום הכי כתב דהאיסור הוא משום דהרווחה היא, וכן משמע מדבריו ז"ל בד"ה דהוי דלי דוולא ע"ש, ולפי זה קשה מאי טלא דעתיא דרבה תוספאה לאסור כדי לאכלן במועד, כיון דליכא טירחא. אבל הריטב"א ז"ל וכן כתב (הכסף) [המגיד] משנה ז"ל (ה' יום טוב פ"ח ה"ב) לפרש דמדלין היינו טירחא להשקות ע"י דלי ממקום נמוך, ומשום הכי לא התיירו אלא דווקא כדי לאוכלן במועד, אבל ליפותן היינו כדי שיגדלו אפילו אי איכא פטידא כמו בית השלחין אסור משום טירחא, והתוספות ז"ל (ע"ב ד"ה מדלין) כתבו דכדי ליפותן אסור אפילו בלא טירחא, ולדבריהם ז"ל קשין דיוקא אהדדי, עוד כתב הריטב"א ז"ל דכדי לאוכלן היינו כדי למוכרן לאכילה, אבל כדי לאוכלן תיכף פשיטא דמותר, וליכא מאן דפליג, וכן מסתבר.

13. רמב"ם (הל' יו"ט פ"ח הל' ב')

א נהרות המושכן מן האגמים מותר להשקות מהן בית השלהין במועד והוא שלא פסקו. וכן הבריכות שאמת המים עוברת ביניהן מותר להשקות מהן. וכן בריכה שנטפה מבית השלהין ועדיין היא נוטפת מותר להשקות ממנה בית השלהין אחרת. והוא שלא פסק המעין המשקה בית השלהין העליונה: **ב** ערוגה שחציה נמוך וחציה גבוה לא ידלה ממקום נמוך להשקות מקום גבוה מפני שהוא טורח גדול. ומותר לדלות מים להשקות הירקות כדי לאכלן במועד. ואם בשביל ליפותן אסור:

14. מגיד משנה (הל' יו"ט פ"ח הל' ב')

פ"ח א נהרות המושכן מן האגמים וכו'. פ"ק (ד) מימלא על משנת משקין בית השלחין נהרות המושכן מים מן האגמים מותר להשקות מהן במועד. ובהל' והוא דלא פסקי. ומוכיח כן ס. ופי' נהרות קטנים שהמים שלהם נמשכים מן האגמים דהיינו מי גשמים מותר להשקות מהם, והוא דלא פסקי פי' שאין אוחז נהר פוסק מן האגם אלא עדיין נמשך ממנו לפי שאם פסק שמה יבא למלאה ככדו להשקות והוי טורח יתר: וכן הבריכות שאמת המים וכו'. כרייתא שם הבריכות שנחמלחו מים מעיו"ט אסור להשקות מהן בחולו של מועד ולא היטה אמת המים עוברת ביניהן מותר אמר רב אשי אע"פ שאין רוכה של שדה שומה מאותה אמת המים ביום אחד ולוה סחם רבינו: וכן בריכה שנטפה וכו'. שם מ"ר נריכה שנטפה בית שלחין זו מותר להשקות ממנה בית השלחין אחרת והקשו והא ענינא דפסקה ומיין ר' ירמיה ועדיין היא מטפטפת ואמר רבי אשי אע"פ שאין הרגשון: **ב** ערוגה שחציה נמוך וכו'. שם יתר על כן אמר ר' אלעזר בר"ש שאפילו ערוגה אחת תלויה גבוה ותלויה נמוך לא ידלה ממקום נמוך וישקה במקום גבוה: מותר לדלות מים וכו'. מסקנא דגמרא שם (ד): ובהלכות ומדלין מים לירקות כדי לאכלן ולא בשביל ליפותן אסור. והטעם שכל שהוא נריך לצורך המועד אפילו טורח גדול ממירין בו אבל אם אינו לצורך המועד אין ממירין לכן הדללה שהיא טורח גדול אפילו דבר האבד כמכר ראש פ"ו (ה"ט), ונכרייתא לוא דוקא כדי ליפותן אסור אבל אם היו נפסדין מותר בהללחה. אלא כל שאינו כדי לאכלו הרי הוא כבית השלחין שאין ממירין בו טורח יתר כן כתבו ז"ל וצדור הוא דנדרי רבינו:

15. הגהות רע"א (הל' יו"ט פ"ח הל' ב')

הב"ח. שוכרין וכו' שאין הכל יודעין ההפך וכו'. ג' פ' מהרש"ן סי' פ"ו. ה"ב במ"מ, ואפילו דבר האבד כצדור ראש פ"ו. ולענין לחלק דהאש אינו ראוי כלל למועד אלא הירקות מותר למועד אלא דהוא אינו ריוח לאכלה, מה י"ל דאם הוא פסידא דמועד אף לילת דהוא טירחא יתירה מטעם האיל, והרי אפילו ביו"ט מותר במלאכה נמורה משום האיל במקום פסידא, כדאיתא פסחים מו, גבי מסוכת, ודוק. (סקל"ז ט"ז סק"ג).

17. מקדש דוד (שביעית נא')

אמרינן במו"ק (ד' ע"ב) גבי אין עושין את האמה בשביעית, ר' זירא ור' אבא בר ממל חד אמר מפני שנראה כעודד וחד אמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה, וכתבו התוס' דהוי כחרישה, ורבנן סברי כיון דמכל מקום שינוי עבדי לאו מלאכה היא ומותר דלאו שמה חרישה ע"ש, ונראה מזה דכל ע"י שינוי לא חשיב מלאכה, והרמב"ם ז"ל (פ"א משמיטה הכ"א) כתב גבי אין קוצצין בתולת שקמה ואם צריך לעצה קוצץ אותה שלא כדרך עבודתה ע"ש, והנה לא כתב באופן שאינו מועיל לאילן כלל אלא שלא כדרך עבודתה, ונראה דכל ע"י שינוי שרי וכו'.

18. מנחת שלמה (מו"ק ד:)

תוד"ה מפני, אי נמי חשיב ליה עבודת קרקע ממש ואע"ג שאינו מתכוין לכך מיהו מלאכה היא. ותמהו (עין טל חיים) דא"כ מ"ט פשיטא לגמ' דמאן דסובר מפני שמכשיר אגפיה סובר נמי הטעם שנראה כעודר, דלמא סובר דדוקא מכשיר אגפיה אסור משום דהוי מלאכה ממש, משא"כ נראה כעודר שמה לית ליה כיון שהוא רק גזירה. **ואולי י"ל,** דהא לפי מש"כ התוס' דאסור משום דהוי פסיק רישא, ז"ע צכה"ג דהוי פסיק רישא דלא איכפת ליה, כגון שצדעמו לפנות את העפר אש"כ למקום אחר, דלפי"ז יהא מותר, ונריך לומר דאפ"ה אסור גם צכה"ג משום שנראה כמכשיר אגפיה, וא"כ שפיר הוכיחו בגמ' דהכל נמי סובר דגורנין משום שנראה כעודר. **גם ז"ע מאי טעמא דרצנן שע"י שינוי מותר, הרי סו"ס עושה מלאכה צדיק ויחא ליה, יש לדון מלאכה חידוש לענין שביעית, דכל מלאכה שאסורה מדרצנן אפשר דע"י שינוי מותר, ולא מסתבר לומר דטעמא דרצנן משום דס"ל דליכא פסיק רישא בשביעית, וז"ע.**

16. תוס' הרא"ש (ר"ה ט.)

וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית. תימה במאי איירי אי במשומר פשיטא דאסור שכבר נאסר בשביעית ובמוצאי שביעית מי התיירו, ואי במופקר אפילו בשביעית עצמה מותר, וי"ל דמן המופקר נמי לא שרי בשביעית אלא ע"י שינוי כדרדשינן בת"כ ואת ענבי נזירך לא תבצור כדרך הבוצרים פי' מן הנזור אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר ובצירת המופקר נמי לא תבצור כדרך הבוצרים אלא ע"י שנוי, מכאן אתה אומר תאינה של שביעית אין קוצצין אותה במוקצה אבל קוצץ אותה בחורבה, והכי איתא נמי בפ"ח דשביעית, ואשמעינן הכא דאפי' במוצאי שביעית נמי צריך לבצור ע"י שנוי. ואת"ה הא דאמרינן בפרק הבית והעלה דשומרי ספיחין בשביעית לצורך העומר ואמאי כיון דהמשומר אסור לישראל היכי מקרבינן עומר מיניה והא אמרינן ממשקה ישראל מן המותר לישראל, וי"ל דלא היו צריכין לשומרם מבני אדם דמאליהם היו פורשים כשהיו יודעין שהם לצורך העומר ולא היו צריכין לשומרם אלא מבהמה חיה ועוף.

מועד קטן ד.ד.-ד:- עניני הלכה

דף השבוע

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

יום שני ויום שלישי- בענין תוספת שבת והמני שקיעה

מראה מקומות: רמב"ם (הלי שבת פ"ה הלי ג') #1, כסף משנה (שם) #2, שו"ע (או"ח רסא' ב') #3, ביאור הגר"א (שם) #4, משנה ברורה (שם יט'-כ"ב) #5, ביאור הלכה (שם ד"ה מתחילת) #6.

יום רביעי- בענין מדלין לירקות בחוה"מ

מראה מקומות: שו"ע (או"ח תקלז' ד') #7, משנ"ב (שם ס"ק יד'-טז') #8, מהדורת דרשו (שם 11-14) #9.

יום חמישי- בענין שינוי במלאכת שביעית

מראה מקומות: תוס' (ד"ה מפני ד:), אגלי טל (חורש בהגה"ה) #10, שו"ת אבני נזר (קצבי יט') #11, ציון הלכה (שמיטה א' א' אות יא') #12.

יום ששי- בענין טפחיים על שבעה

מראה מקומות: רמב"ם (הלי יו"ט פ"ח הלי ג') #13, מגיד משנה (שם) #14, בני שמואל (שם) #15, דברי דוד (מו"ק ד:) #16.

ענין א' - בענין תוספת שבת וזמני שקיעה

זמנים הלכות שבת פ"ה **2. כסף משנה (שם)**

פ"ה א הדלקת נר בשבת אינה רשות וכו'. מיימרא פ' נטה מדליקין (נה): אמר רב יהודה הדלקת נר בשבת חובה והוא מפני כבוד השבת. ומה שכתב רבינו כגון נטילת ידים לאכילה חלה לומר הנטילה מזוה שכול להמנע ממנה שאינו מחוייב לאכול פת עגל יום או דבר שארץ נטילה חבל הדלקת הנר חובה ופשוט הוא: וחייב לברך קודם הדלקה וכו'. כך כתוב בספר רב עמרם (ת"ט) וכן הסכימו על האחרונים ז"ל:

ב מותר להשתמש בנר של שבת וכו'. פירוש שאינו כנר של חנוכה שאינו יכול להשתמש לאורה אלא רשאי הוא זה פשוט ונלמד ממימרא שיש שם (פ"א): גבי נר חנוכה: אבל דבר שהוא צריך עיון גדול וכו'. זה יתבאר בחלוקה לפנינו בפרק זה (ה"ד"ט"ז):

ג המדליק צריך שידליק וכו'. מיימרא שם (נה): אמון דלא קס לכו בשיעורא דרבנן אדחיבא שמשא בריש דקלי אדליקו שרגא: ונשים מצוות על דבר זה. במשנה (ה): על שלש עבירות נשים מתות וכו' ואחת מהן הדלקת הנר: אף ע"פ כן צריך האיש וכו'. משנה (ג): שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך נימו ערב שבת עם חשיכה: ספק חשיכה ספק כר'. משנה (ס): ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנר אבל מעשרין את הדמאי ומערכין וטומנין את החמין:

ד משתשקע החמה עד שיראו וכו'. ברייתא שם (ג): איזהו בין השמשות משתשקע החמה וכו' ועל ברייתא זו מחלוקת אמוראין בפירושה. ורבינו פסק כרבה וכן בהלכות. ואמר שם בפר הכי (נה): אר"י אמר שמואל כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה ודאי לילה. ודע שר"ת (פ' הישר פ"י רמ"א) ונחמ"י (ה). והרמב"ן ז"ל (כמה"א שער אכלת יונה) פירשו ששתי שקיעות הן הראשונה משתשקע החמה

פ"ה ג המדליק צריך להדליק מבעוד יום וכו'. רבינו לא הזכיר פה דין תוספת מחול על הקדש וכתב ה"ה צ"ל מהלכות שבתא עשור (ה"ו) דטעמא משום דליח ליה תוספת דבר תורה אלא לעינוי זיה"כ לבד דס"ל דהלכה כמאן דדריש לקראי לדרשא אחריתא עכ"ל, ומשמע לי דדבר תורה שכתב לאו דוקא מדדברנן נמי לית ליה תוספת דאל"כ לא היה ליה להשמיעו:

ד משתשקע החמה וכו'. כתב הרמ"ן למה החמיל בדברי רבה וקיים בדברי רבי יוחנן * אם רוצה לפסוק כרבה הל"ל משתשקע החמה עד ששקוף המחמון והעליון ולא עוד, ואם רוצה לפסוק כרבי יוחנן הל"ל משיראו שני כוכבים עד שיראו שלשה, גם יש לתמוה על הר"ן שהביא הכל ונראה שרבה ור' יוחנן מולקין וז"ע וי"ל שרב יהודה אמר שמואל אמרה לתרווייהו ש"מ חד שיעורא הוא עכ"ל:

* נר שצ"ל רב יהודה אמר שמואל, וכן לקמן בכה"ה.

1. רמב"ם (הל' שבת פ"ה הל' ג')
פרק חמישי

א הדלקת נר בשבת אינה רשות אם רצה מדליק ואם רצה אינו מדליק. ולא מצוה שאינו חייב לרדוף אחריה עד שיעשנה כגון עירובי חצרות או נטילת ידים לאכילה אלא חובה. ואחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות בבתיהן נר דלוק בשבת. אפילו אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר שזה בכלל עונג שבת. [א] וחייב לברך קודם הדלקה ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת.

כדורך שמברך על כל הדברים שהוא חייב בהם מדברי סופרים: **ב מותר להשתמש בנר של שבת. והוא שלא יהא הדבר צריך עיון הרבה. אבל דבר שצריך לדקדק בראיתו אסור [ב] להבחינו לאור הנר גזירה שמא יטה: ג המדליק צריך להדליק מבעוד יום קודם שקיעת החמה. ונשים מצוות על דבר זה יותר מן האנשים לפי שהן מצויות בבתיים והן העסוקות במלאכת הבית. ואף על פי כן צריך האיש להזהירן ולברוק אותן על כך ולומר לאנשי ביתו ערב שבת קודם שתחשך הדליקו את הנר. ספק חשיכה ונכנס השבת ספק לא נכנס אין מדליקין: ד משתשקע החמה עד שיראו שלשה כוכבים בינוניים [ג] הוא הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום. והוא ספק מן היום ספק מן הלילה ודנין בו להחמיר בכל מקום. ולפיכך אין מדליקין בו. והעושה מלאכה בין השמשות בערב שבת ובמוצאי שבת בשוגג חייב חטאת מכל מקום. וכוכבים אלו לא גדולים הנראים ביום ולא קטנים שאין נראין אלא בלילה אלא בינוניים. ומשיראו שלשה כוכבים אלו הבינוניים הרי זה לילה ודאי: ה פתילה שמדליקין בה לשבת אין עושין אותה מדבר שהאור מסכסכת בו כגון צמר [ד] ושיער ומשי וצמר הארו [ה] ופשתן שלא נופץ וסיב של דקל ומיני העץ**

הלכות שבת סימן רסא

לג באר הגולה

להוסיף מחל (ס) על הקדש. ה'זמן תוספת זה הוא (כ) *מתחלת השקיעה שאין השמש נראית על הארץ עד זמן בין השמשות, והזמן הזה *שהוא שלשה מילין ורביע, (כא) רצה לעשותו כלו תוספת עושה,

באר היטב

נוד היום גדול: (ס) על הקדש. והיו מצות עשה דאורייתא:

6. ביאור הלכה (שם ד"ה מתחילת)

5. משנה ברורה (שם יט'-כב')

לקמן בסימן רצג סעיף א"י, עין שם. ואין על הזמן הזה לא לאו ולא כרת, (ח) כי אם מצות עשה מן התורה. וילפין [בגמרא ראש השנה ט'] מדכתיב ביום הכפורים "ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחודש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם", ואמרין: יכול בתשעה מתענין, תלמוד לומר "בערב"; אי בערב, יכול משתחשך, תלמוד לומר "בתשעה"; הא כיצד? מתחיל ומתענה מבעוד יום כדי להוסיף מחל על הקדש. וגם ביציאתו מוסיף, מדכתיב "מערב עד ערב". ומדכתיב "תשבתו שבתכם" ילפין, דכל מקום שנאמר "שבת", כמו שבת ויום טוב, גם כן צריך להוסיף ולשבת ממלאכה⁽¹⁸⁾. וזמן תוספת הוא על כרחך קרם בין השמשות, דכבין השמשות הוא ספק שקא הוא לילה, ותיב עליה אשם תלוי, ולא צריך קרא לאוסופי: (כ) מתחלת השקיעה. הוא דעת רבנו תם וסיעתו, ודכירא להו דשתי שקיעות הן: מתחלה נכסית החמה מעינינו ושוקעת, והוא הנקרא תחלת השקיעה, ושוקה כדי שלשה מילין ורביע מיל וצדן יום הוא, ומאז והלאה מתחיל השקיעה שניה, שאז מתחיל להשקע האור לגמרי, והוא נקרא סוף השקיעה, ונמשך זמנה כדי שעור מהלך שלשת רבעי מיל, שהוא אלף וחמש מאות אמה, והוא בין השמשות, ואחר כך יוצאין שלשה כוכבים בינונים שהם סימן ללילה. ונמצא שצדעתו, מתחלת השקיעה עד צאת הכוכבים (יח) היא ארבעת מילין. ועין מה שכתבנו בסמוך, דהרבה פוסקים חולקין על זה וסבירא להו דמיני שנתכסה החמה מעינינו הוא בין השמשות, שהוא ספק יום ספק לילה: (כא) רצה לעשותו וכו'. הינו, על ידי דבור⁽²⁰⁾

כשנכסה מעינינו, ומאז עד צאת הכוכבים ד' מילין, ומשתשקע החמה ששבת, שם הוא סוף השקיעה, שהוא כשנשקע גם אור השמש מרב הרקיע לכד לצד המערבי, ומאז מתחיל בין השמשות שהיא ג' רבעי מיל קרם צאת הכוכבים, ומתחלת השקיעה שהוא שקיעת גוף השמש עד סוף השקיעה הג' הוא יום, והוא משך ג' מילין ורביע, ואז הוא זמן תוספת שבת, וכמו שכתב באן בשלחן ערוך, ובין גלם המה ד' מילין, ועד ד' מילין מתחלת השקיעה לא הוי לילה ודאי; והו' שיטת רבנו תם וסיעתו. ועין לקמן בסימן שלא סעיף ה' במגן אברהם, משמע שם שדעתו להלכה כשטתו זו. אבל הגר"א ז"ל חולק על שיטתו זו, והאריך בכתב ראיית דשקיעת החמה ששבת לענין בין השמשות הוא גם כן התחלת השקיעה כמו שקיעת החמה שבפסחים שם, ומיני אחר שקיעת גוף השמש מתחיל בין השמשות אלא דרבי יהודה דפסק רבי יוחנן כותה לחמרא בשבת שם, ומשך זמן בין השמשות הוא ג' רבעי מיל; וקשיא ג' לחלק בין צאת הכוכבים דשבת לצאת הכוכבים דפסחים, דצאת הכוכבים דשבת הוא זמן של לילה שהוא ג' כוכבים בינונים, וצאת הכוכבים דפסחים הוא צאת כל הכוכבים הנראים בלילה, שהוא זמן מאתי הרבה, והו' ד' מילין אחר התחלת השקיעה, ואף על גב שצאת בין השמשות שהוא עד צאת הכוכבים הוא הרבה יותר מג' רבעי מיל, הוא כמו שכתב הגר"א בבאורו, ששעור הנקרא נאמר רק על אפק ככל או ארץ ישראל, ובמדנתו שנוטה יותר לצפון מתארך יותר⁽²¹⁾, ולכן לענין סוף בין השמשות אין לנו משך זמן מסים מן הנמרא על אפק שלנו, ורק תלוי לפי הראות מתי הוא ג' כוכבים בינונים אכל לא גדולים, ולפי שאין אנו בקיאים איזהו בינונים צריך להסתמך עד קטנים, כמו שכתוב סימן רצג, ועין שם מה שכתבנו עוד בענין זה, ולשיטת הגר"א הג'ל, מיני אחר שקיעת גוף השמש מעל הארץ הוא בין השמשות גמור וכג'ל. ובאמת, ובאמת שישנו זאת לאו חזקה היא, דכבר הסכים כן בתשובת מהר"ם אלשקר סימן צו, דמיני אחר שקיעת גוף השמש הוי בין השמשות גמור, והביא שם שכן כתבו בפרוש הגאונים הראשונים בתשובותיהם, והמה רבנו שרירא גאון ורב האי גאון ורבנו נסים גאון, גם הרב רבי אברהם החסיד בנו של הרמב"ם ז"ל גם כתב שם שכן משמע מהר"ף והרמב"ם ורש"י. עין שם, והביאו הש"ך להלכה ביונה דעה סימן רסו סעיף קטן יא לענין מילת בין השמשות, ועין עוד בפרוש מהר"ב"ח על פרק ב מהלכות קדוש החדש והרמב"ם, בד"ה כלל העולה, שכתב גם כן שמהר"ף והרמב"ם משמע ודכירא להו דמתחלת השקיעה דהינו שהחמה נתכסה מעינינו הוי בין השמשות, וגם מהר"ל מפראג בחדושויו על שבת פרש גם כן משך כשיטת הגר"א הג'ל, וגם הראב"ן סבירא לה כן, דהתך כשנשקע גוף השמש ונתכסה מעינינו מתחיל זמן בין השמשות, עין הגהות מרדכי בפרק ב דשבת, וגם בספר סדר' זמנים האריך ופסק הלכה למעשה כהגר"א ז"ל, דמיני אחר התחלת השקיעה הוי בין השמשות. והנה למעשה בנדאי צריך לנהר דעת הגר"א⁽²²⁾ והרבה מן הראשונים והפוסקים הג'ל, דמיני אחר התחלת השקיעה, הינו משעה שהחמה נתכסה מעינינו, הוא אסור גמור שלא לעשות מלאכה, וחס ושלום להקל בזה, דהוא ספק אסור סקילה לדעת כל הגי רבנא הג'ל (ובפרט בימינו שאין העולם בקיאים בזמן בין השמשות, ובאופן זה לכלי עלמא יש להחמיר לפרש ממלאכה מתחלת השקיעה, כדאייתא בגמרא והויא בשלחן ערוך סעיף ג); ולאו דוקא לענין שבת, דהוא הדין לכל דבר שיש בתורה שצקא מנה בין יום ובין לילה, אולינו להחמיר דהך בהתחלת השקיעה מתחיל בין השמשות, ונמשך הזמן דבין השמשות עד יציאת ג' כוכבים בינונים, כג'ל. ועד, דבספר זריאם לרבנו אליעזר ממין החמיר עוד יותר לענין התחלת בין השמשות, וסבירא לה דבין השמשות מתחיל ג' רבעי מיל קרם התחלת השקיעה, והואו דבריו באגדה ובמדרש פרק ב דשבת, ועין בב"ח שהאריך בזה ודעתו שיש לנהר להתחלה לנהר כשיטת יוראים, עין שם, והביא שכן היה מנהג הקהלות מאז, ועין בקמ"ן אברהם שהביא גם כן את דברי הב"ח ומשמע מנה שלחמרא חיש לדברי הב"ח [אף דמעקר הדין סבירא לה להגן אברהם כשיטת רבנו תם, כדמוכח לקמן סימן שלא סעיף ה' כמה שכתב שם לענין מילה, עין שם]. אכן הגר"א דקה שיטת הראים הג'ל, ועין בספר סדר' זמנים מה שכתב בפרוש דברי הראים. ומכל מקום להתחלה בנדאי טוב לחוש לדברי הראים ולהקדים מעט יותר בהדלקת הנרות כדי לצאת מן שיטתו, וכמו שכתבתי במשנה ברורה סעיף קטן כג, וכמו שכתב הב"ח שכן היה מנהג הקהלות מאז: * שהוא שלשה מילין ורביע. עין בסרי' מגדים דהר"י מילין הו' שעות שוות ולא ומניית, אם כן לפי זה אפילו בתקופת תפוז גם כן

ויקא פ"א, וכן בשלחן ערוך לקמן בסימן רצג סעיף א סתם כה"ש אומרים הנה. ודע, דלענין זמן בערב שבת אין נפקא מינה כל כך, דלשניהם מתחיל האסור מלאכה אחר שקיעת החמה ולא קדם, וארובה להגר"א. לשיטתו חמיר יותר, דלדידה שפוסק כשיטת הגאונים, תהך משתשקע החמה, דהינו משעה שנכסה החמה לעינינו, הוא בכלל בין השמשות, ויש בזה ספק אסור סקילה, מה שאין כן תוספת שבת אין בה כי אם עשה בעלמא, וגם תלמי בוצעו בזמן ג' מילין שאחר השקיעה, כמבאר בשלחן ערוך. ודע עוד, דמדורבנן אפילו להרמב"ם מצוה להוסיף מעט מחל על הקדש, וכדמשמע פשטה דלשנא דהרב המגיד שהובא בבית יוסף; ומה שהקשה בבית יוסף דאם כן לא היה לו להרמב"ם להשמיט דין זה והוספה, באמת כבר כללו כמה שהביא דין החקיעות שהיו חוקעין ערב שבת, בפרק ה' (כנה"ג בשם הראב"ח), וכן כתב בבאור הגר"א דאפילו להרמב"ם מצוה להוסיף מחל על הקדש מהא דחקיעות הג'ל [ולכאורה נראה דגם במוצאי שבת מצוה לכלי עלמא להוסיף מחל על הקדש מעט, דאפוקי שבתא לא גריעא מעיילי, אלא דלהרמב"ם יהיה זה מדרבנן ולשאר פוסקים מדאורייתא], ולפי זה להגר"א חמיר יותר גם בענין זה, דלדידה מצוה להוסיף על כל פנים מדרבנן מעט קרם השקיעה, ואלו להשלחן ערוך לא מחיבין כלל קרם השקיעה, ובאמת לשיטת הגאונים דקמי כשיטת הגר"א לענין בין השמשות, וכמו שכתב לקפה, אם יסברו כדעת הר"ף ושאר הראשונים שצריך תוספת, הא דתנן ב"ח הלל מתירין עם השמש, על כרחך לאו דוקא עם השמש ממש אלא מעט קרם משום תוספת, והיה בזה לדידהו חששא דאורייתא: * מתחלת השקיעה. טעם לכל זה: דנהג בפסחים צ"ד אייתא דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים שעור ד' מילין, ובשבת (ל"ד ל"ה) אייתא דמשקיעת החמה מתחיל בין השמשות [לרבה אלא דרבי יהודה דפסקין כותה], ואמר שם, דמשך בין השמשות לתקא רבעי מיל ואחר כך הוי לילה, ואמרין שם דג' כוכבים בינונים הוי לילה, אם כן קשה אהרדי: וצ"ל כן מרן רבנו תם וסיעתו לחלק בין שקיעת החמה דפסחים לשקיעת החמה שבשבת שם, דהייא דפסחים הוא התחלת השקיעה משקיעת גוף השמש כשנכסה מעינינו, ומאז עד צאת הכוכבים ד' מילין, ומשתשקע החמה ששבת, שם הוא סוף השקיעה, שהוא כשנשקע גם אור השמש מרב הרקיע לכד לצד המערבי, ומאז מתחיל בין השמשות שהיא ג' רבעי מיל קרם צאת הכוכבים, ומתחלת השקיעה שהוא שקיעת גוף השמש עד סוף השקיעה הג'ל הוא יום, והוא משך ג' מילין ורביע, ואז הוא זמן תוספת שבת, וכמו שכתב באן בשלחן ערוך, ובין גלם המה ד' מילין, ועד ד' מילין מתחלת השקיעה לא הוי לילה ודאי; והו' שיטת רבנו תם וסיעתו. ועין לקמן בסימן שלא סעיף ה' במגן אברהם, משמע שם שדעתו להלכה כשטתו זו. אבל הגר"א ז"ל חולק על שיטתו זו, והאריך בכתב ראיית דשקיעת החמה ששבת לענין בין השמשות הוא גם כן התחלת השקיעה כמו שקיעת החמה שבפסחים שם, ומיני אחר שקיעת גוף השמש מתחיל בין השמשות אלא דרבי יהודה דפסק רבי יוחנן כותה לחמרא בשבת שם, ומשך זמן בין השמשות הוא ג' רבעי מיל; וקשיא ג' לחלק בין צאת הכוכבים דשבת לצאת הכוכבים דפסחים, דצאת הכוכבים דשבת הוא זמן של לילה שהוא ג' כוכבים בינונים, וצאת הכוכבים דפסחים הוא צאת כל הכוכבים הנראים בלילה, שהוא זמן מאתי הרבה, והו' ד' מילין אחר התחלת השקיעה, ואף על גב שצאת בין השמשות שהוא עד צאת הכוכבים הוא הרבה יותר מג' רבעי מיל, הוא כמו שכתב הגר"א בבאורו, ששעור הנקרא נאמר רק על אפק ככל או ארץ ישראל, ובמדנתו שנוטה יותר לצפון מתארך יותר⁽²¹⁾, ולכן לענין סוף בין השמשות אין לנו משך זמן מסים מן הנמרא על אפק שלנו, ורק תלוי לפי הראות מתי הוא ג' כוכבים בינונים אכל לא גדולים, ולפי שאין אנו בקיאים איזהו בינונים צריך להסתמך עד קטנים, כמו שכתוב סימן רצג, ועין שם מה שכתבנו עוד בענין זה, ולשיטת הגר"א הג'ל, מיני אחר שקיעת גוף השמש מעל הארץ הוא בין השמשות גמור וכג'ל. ובאמת, ובאמת שישנו זאת לאו חזקה היא, דכבר הסכים כן בתשובת מהר"ם אלשקר סימן צו, דמיני אחר שקיעת גוף השמש הוי בין השמשות גמור, והביא שם שכן כתבו בפרוש הגאונים הראשונים בתשובותיהם, והמה רבנו שרירא גאון ורב האי גאון ורבנו נסים גאון, גם הרב רבי אברהם החסיד בנו של הרמב"ם ז"ל גם כתב שם שכן משמע מהר"ף והרמב"ם ורש"י. עין שם, והביאו הש"ך להלכה ביונה דעה סימן רסו סעיף קטן יא לענין מילת בין השמשות, ועין עוד בפרוש מהר"ב"ח על פרק ב מהלכות קדוש החדש והרמב"ם, בד"ה כלל העולה, שכתב גם כן שמהר"ף והרמב"ם משמע ודכירא להו דמתחלת השקיעה דהינו שהחמה נתכסה מעינינו הוי בין השמשות, וגם מהר"ל מפראג בחדושויו על שבת פרש גם כן משך כשיטת הגר"א הג'ל, וגם הראב"ן סבירא לה כן, דהתך כשנשקע גוף השמש ונתכסה מעינינו מתחיל זמן בין השמשות, עין הגהות מרדכי בפרק ב דשבת, וגם בספר סדר' זמנים האריך ופסק הלכה למעשה כהגר"א ז"ל, דמיני אחר התחלת השקיעה הוי בין השמשות. והנה למעשה בנדאי צריך לנהר דעת הגר"א⁽²²⁾ והרבה מן הראשונים והפוסקים הג'ל, דמיני אחר התחלת השקיעה, הינו משעה שהחמה נתכסה מעינינו, הוא אסור גמור שלא לעשות מלאכה, וחס ושלום להקל בזה, דהוא ספק אסור סקילה לדעת כל הגי רבנא הג'ל (ובפרט בימינו שאין העולם בקיאים בזמן בין השמשות, ובאופן זה לכלי עלמא יש להחמיר לפרש ממלאכה מתחלת השקיעה, כדאייתא בגמרא והויא בשלחן ערוך סעיף ג); ולאו דוקא לענין שבת, דהוא הדין לכל דבר שיש בתורה שצקא מנה בין יום ובין לילה, אולינו להחמיר דהך בהתחלת השקיעה מתחיל בין השמשות, ונמשך הזמן דבין השמשות עד יציאת ג' כוכבים בינונים, כג'ל. ועד, דבספר זריאם לרבנו אליעזר ממין החמיר עוד יותר לענין התחלת בין השמשות, וסבירא לה דבין השמשות מתחיל ג' רבעי מיל קרם התחלת השקיעה, והואו דבריו באגדה ובמדרש פרק ב דשבת, ועין בב"ח שהאריך בזה ודעתו שיש לנהר להתחלה לנהר כשיטת יוראים, עין שם, והביא שכן היה מנהג הקהלות מאז, ועין בקמ"ן אברהם שהביא גם כן את דברי הב"ח ומשמע מנה שלחמרא חיש לדברי הב"ח [אף דמעקר הדין סבירא לה להגן אברהם כשיטת רבנו תם, כדמוכח לקמן סימן שלא סעיף ה' כמה שכתב שם לענין מילה, עין שם]. אכן הגר"א דקה שיטת הראים הג'ל, ועין בספר סדר' זמנים מה שכתב בפרוש דברי הראים. ומכל מקום להתחלה בנדאי טוב לחוש לדברי הראים ולהקדים מעט יותר בהדלקת הנרות כדי לצאת מן שיטתו, וכמו שכתבתי במשנה ברורה סעיף קטן כג, וכמו שכתב הב"ח שכן היה מנהג הקהלות מאז: * שהוא שלשה מילין ורביע. עין בסרי' מגדים דהר"י מילין הו' שעות שוות ולא ומניית, אם כן לפי זה אפילו בתקופת תפוז גם כן

הלכות שבת סימן רמא

1 שבת ליד וברבי יחודה וברפ"ש לה ובה
רצה לעשות ממנו מקצת עושה, וכלכד שיוסיף (כב) * איזה זמן שיהיה ודאי יום מחל על הקדש.
* וישעור זמן בין השמשות הוא (כג) שלשת רבעי מיל, שהם מהלך (ו) אלה וחמש מאות אמות (כד) * קדם

באר היטב

(1) אלה ות"ק, והוא כמו רביעית שעה קדם צ"ה. ורב פוסקים קתבו: ב' שעות קדם הלילה צריך להוסיף שהוא חלק י"ב, דוקא דרביעית דחוספת הוא ל'

משנה ברורה

שהוא מקבלו עליו לשם חוספת שבת או על ידי אמירת 'ברבי', וכדלקמן בסעיף ד'. ואם מהני לזה קבלה בלב, עין לקמן בסימן תרח סעיף ג בהג"ה ובמשנה ברורה שם²⁵. ועין לקמן ברי"ג סעיף י בהג"ה, דמהניגו שהאשה הפולקת גרות לשבת היא מקבלת שבת בהלכה זו²⁶:
(כב) איזה זמן. ולא סגי בהוספה כלי-שהוא, אלא שצריך קצת יותר. וישעור החוספת עם בין השמשות ביחד (יט) עולה כמעט חצי שעה. ועין בבאור הלכה: (כג) שלשת רבעי מיל. והוא (כ) לערך רבע שעה. והנה השלחן צריך הזכיר בסעיף זה דעת רבנו תם וסיעתו, אבל הרבה מהראשונים סבירא להו, וגם הגר"א הסכים לשיטתם, דבין השמשות מתחיל תכף אחר תחלת השקיעה, הינו משעה שהחמה נחפסה מעיניו, ונמשך זמנו כדי שלשת רבעי מיל, ואחר כך בסמוך לו יוצאין השלשה בוכבים בינונים, והוא לילה מן התורה לכל דבר. ולפי זה יש לזהר מאד שלא לעשות מלאכה אחר שהחמה נחפסה מעיניו, ואפלו מלאכת מצוה, כגון הדלקת הנרות לסעודת שבת²⁵, גם כן יזהר מאד לגמר הדלקתם קדם שתשקע החמה²⁶, דלאחר מכן הוא בכלל בין השמשות, ועין לעיל בסעיף קטן ו. ולכתחלה אין להמתין עד הרגע האחרון, רק יקדים הדלקתם משעה שהשמש בראשי האילנות, בדלקמן. ומי שמחמיר על עצמו ופורש עצמו ממלאכה חצי שעה או על-כ"פנים שליש שעה קדם שקיעה, אשר לו, והוא יוצא כזה (כא) ידי שיטת כל הראשונים²⁷. ולענין מוצאי שבת, עין בבאור הלכה שבארנו בשם הפוסקים, דלכלי עלמא השעור דשלשת רבעי מיל משתנה לפי הזמן והמקום, ולא נאמר זה בגמרא אלא באפק בכל ובזמן ניסן ותשרי שהימים והלילות שוים, ובמקומותינו שנוטה לעד צפון העולם, מתאריך הרבה יותר, על-כן יש לזהר מאד שלא לעשות מלאכה במוצאי שבת אף שנתאחר זמן רב אחר השקיעה, עד שיראו שלשה בוכבים קטנים, וכדלקמן בסימן רצג סעיף ב, ועין שם במשנה ברורה ובאור הלכה: (כד) קדם הלילה. לילה נקרא מן התורה

באור הלכה

השעור הזה, אמנם בספר מנחת כהן דעתו להלכה, דאפלו לשיטת רבנו תם הארבעה מילין הם זמניות ובימי הקיץ מאריך יותר, ולא נאמר דברי הגמרא רק בזמן ניסן ותשרי שהימים והלילות שוים, מה שאין כן בשאר ימים משתנה הענין לפי הזמן (אך למעשה מסיק שם שאין לסמוך על סבירא זו רק להחמיר, וכגון במוצאי שבת, ולא להקל). וכן משמע מפה שקתב הפג"א אברהם בשם מהר"ל, דלענין קבלת שבת פשיטא דאזלין בכל יום אחר שעותיו ורוצה לומר, שמתחלק הזמן דמעמוד השחר עד צאת הכוכבים, שכתובו נקלל הזמן ד' מילין גס"ב אחר שעותיו, וכן הוא גם דעת הגר"א בבאורו, דכל שעורי הגמרא, בין ד' מילין שהוא עד צאת כל הכוכבים לשיטתו, ובין דג' רבעי מיל שהוא זמן בין השמשות, הכל הוא בזמן ניסן ותשרי, מה שאין כן בזמן אחר משתנה לפי הזמן, ובימי הקיץ הבין השמשות מאריך הרבה יותר. וכן כתב הגר"א עוד, דשעורי הגמרא לא נאמר רק באפק בכל, אלא במדינותינו שנוטין לצד צפון, הבין השמשות מאריך תמיד יותר, וכן כתב ספר מנחת כהן: ומי הוא בזמנו שיוכל לבזק הזמן בצמצום, על-כן במוצאי שבת יש לזהר מאד אפלו לדעת הארונים והגר"א שלא לעשות מלאכה עד שיראו הג' בוכבים בינונים, שזהו הסימן המבטיח ללילה הנאמר בגמרא בכמה מקומות (בכרכות ב' ע"א ופסחים ב' ע"א ומגלה כ' ע"ב), וקדם לכן לא הוי לילה ודאי, וסימן זה שיש בכל מקום ובכל זמן, אך מפני שאין אנו בקיאים בבינונים צריך קטנים וכדלקמה. ועין בסימן רצג מה שכתבנו אודות 'הכסף העליון ושהו לתחתון', מה שישק גס"ב לענין מוצאי שבת. ולדעת רבנו תם צריך להמתין במוצאי שבת מלעשות מלאכה עד זמן ד' מילין, שהוא על-כ"פנים שעור שעה וחמש מעת התחלת השקיעה, שלדעתו אז זמן יציאת ג' בוכבים בינונים, ונכון לכתחלה לצאת דעת רבנו תם וכל מי רותא הפחוקים בשיטתו, שלא לעשות מלאכה במוצאי שבת עד שישלם השעור ד' מילין. ועין מה שכתבנו לקמן בסימן רצג בבאור הלכה דבור הפתחיל 'עד' בסוף הדבור מה שכתבנו שם. ולענין שעות זמניות בימים הארזים נראה, דאם רואה שהכסף העליון ושהו לתחתון, והינו שנשקע האדם מן כל כפת הרקיע בצד הפערבי, ויש גס"ב ג' בוכבים, אין צריך להחמיר להמתין על שעות זמניות בימים הארזים אפלו לדעת רבנו תם²⁸ ודעה אלו שני הסימנים גס"ב נאמר בגמרא [שבת ל"ה] על זמן הלילה, ואיתא גס"ב שם בגמרא דאביי הנה מסתכל על סימני הכספית, עין שם בגמרא, ומשמע דבסימן זה לכד היה מסתפק, והיה דאין אנו בקיאים כל-כך כמותם, על-כ"פנים בהצטרף גס"ב סימן הכוכבים, בודאי שוב אין לנו להחמיר יותר, ומוטב לנו לומר שאין אנו בקיאים בחשבון האפקים

שמשתנה החמה בתהלוכותיה לפי הפקום והזמן, ועל-כן אין אנו יודעין היטב השבוע ד' מילין שהוא רק סימן אחד, ויש לנו כמה תלות, משאמר שאנו טועין באלו השני סימנים: * איזה זמן. עין במשנה ברורה שכתבנו דלא סגי וכו', כן כתב הרא"ש בכיצה פרק המביא, והובא בבית יוסף. וכתבו הפוסקים דלא אחרור שעורו מן הגמרא, ונראה דעל-כ"פנים הוא פחות מכדי ג' רבעי מיל (דאי לא הכי יסאיר קשית חוספת בראש השנה דף ט ע"א ד"ה ורבי עקיבא³⁰), כמה שהקשו מה דאיתא בשבת 'שפס חשכה', עין שם], ולכן סתמתי במשנה ברורה כהח"א דאם: * וישעור זמן בין השמשות וכו'. הנה בשבת ל"ה אמרנו: הלכה פרבי יהיה לענין שבת והלכה פרבי יוסי לענין תרומה, והוא הדין לענין מוצאי שבת, כמו שכתבו הפוסקים, ולכאורה יש לעין, מיון דשעור דרבי יוחנן שפסק כן הוא משום ספקא, כדמוכח שם בגמרא, אפשר דלא מחמירין רק לענין דאורייתא דספק לחמרא, אבל לענין כל השבחות, אפלו אם נסבר דגזרו עליהן בין השמשות, הוא רק בבין השמשות דרבי יוסי. אמנם מסתמך לשון השלחן צריך משמע דקאי גם על הא דרבי א דמירי בשבחות שהם דרבנן, וכן מוכח מרי"א בהג"ה בסעיף א, וכעין זה משמע גס"ב ל"ה עמוד ב בתוספת דבור הפתחיל הקשה וכו', עין שם בסוף דבריהם, וכן מוכח מהרמב"ם שקתב בפרק ה מהלכות שבת הלכה ד: משתשקע החמה והוא הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום, ובפרק כד הלכה י בענין השבחות קתב סתם 'בין השמשות', הרי מפרש שמשקיעת החמה שהוא בין השמשות דרבי יהודה אסור השבחות האמורים בבין השמשות. ואמנם בדבר דאזלין בה לקלא בבין השמשות וזלין שהוא לילה, כגון לענין מעצת יחיד עין ברא"ש פרק פנה מדליקין סימן כד, ובסימן תקסב סעיף א בבאור הגר"א שם, משמע מדברי ר"א שם, וכן הוא גס"ב בתרשי הרשב"א בשם רבנו יונה, וכן לענין שבת בין השמשות דרבי יהודה, ולפי זה לענין ספירת העמר, לדעת המקלן בבין השמשות כסימני תפס יהיה מתר אפלו בבין השמשות דרבי יהודה, וכן לענין שבת בין השמשות לצד מצוה, דקניא לן בסימן שמב דלא גזרו עליה, ולדעת האחרונים שסוברין שם דהוא אפלו במוצאי שבת יהיה גס"ב מתר לפי זה גם בבין השמשות דרבי יהודה, אף דלרבי יוסי הוא עדין ודאי יום ולא בין השמשות. אך יש לעין, לפי מה שקתב הגר"א בבאורו וכן בספר קרבן נתנאל, והתפלאו שניהם על הרא"ש כמה שמקל לענין מעצת, משום דהא קימא לן דלחמרא הלכה פרבי יוסי³¹, ואמ"כ ליריה לא הוי אפלו ספק לילה קדם לכן, ויחרי קלי לא מקלעין לומר דספקא מתר והלכה פרבי יהודה, דגם זה הוא ספקא, אמ"כ אפשר בענינו גס"ב, לענין שבות במוצאי שבת או לענין ספירת גס"ב לא מקלעין משום ספקא דרבנן, כיון דלרבי יוסי אפלו ספקא לא הוי: * קדם הלילה. לילה נקרא מן התורה לכל דבר, משיכאו הג' בוכבים בינונים, ומפני שאין אנו בקיאים בין גדולים לבינונים, על-כן צריך לפרש ממלאכה אפלו לדעת רבנו תם ג' רבעי מיל קדם שיתארו שום בוכבים, וכן כתב הפנחת כהן, ופשוט, ודע, לפי מה שידוע שנשתנה השעור ד' מילין לפי האפק והזמן, וכמו שכתבנו לעיל, ובמדינותינו רגילות להראות הכוכבים קדם השלמת השעור ד' מילין, לא יוכל לעשות מלאכה בערב שבת עד השלמת הזמן המבאר בשלחן צריך

ענין ב' - בענין מדלין לירקות בחוה"מ

באר הגולה 7. שו"ע (או"ח תקלז' ד') הלכות חל המועד סימן תקלו

דולים ממקום נמוך להשקות מקום גבוה: ג' ונהרות המושכין מן האגמים, מותר להשקות מהם בית השלחין במועד, והוא (ט) שלא פסקו. וכן הברכות שאמת-המים (י) עוברת ביניהם מותר להשקות מהן. (יא) וכן ברכה שנטפה מבית השלחין (יב) ועדין היא נוטפת, מותר להשקות ממנה בית השלחין אחרת, (יג) והוא שלא פסק המעין המשקה בית השלחין העליונה: ד' וירקות (יד) שרוצה לאכלן במועד, וכול (טו) לדלות מים להשקותן כדי שיגדלו ויהיו ראויים למועד, אבל אם אינו רוצה לאכלן במועד (טז) ועושה כדי להשביחן, אסור: ה' (יז) יאין עושים החריצים שבעקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים. ואם היו עשויות (יח) ונתקלקלו, (יט) הרי זה מתקנן במועד (אבל כ) אסור להעמיקן יותר מבראשונה (המניד פ"ח): ו' (כא) לאמת-המים (כב) שנתקלקלה מתקנין אותה. היתה (כג) עמקה טפח, חופר בה (כד) עד (ג) ששה; היתה עמקה טפחים,

ו סימא דרבי ורבי
 שם ז בריקא שם
 ח בריקא שם
 וקאויקמא דרבי
 ירמיה ט כאויקמא
 דאבי שם י בריקא
 שם כ משנה ב
 ונקרא שם ד
 ל משנה שם ונקרא
 שם

באר היטב

(3) ונתקלקלו. ואם נסתמו לגמרי אסור, דהרי כעושה מתחלה: (2) ששה. אבל כפחות מכאן, כיון דלא עברי בה מ"א, אסור. ועמקה ג' אפשר דאסור לחפר עד ח', דטרקא יתרה היא להשליך העפר לחוץ, עכ"ל:

8. משנ"ב (שם ט"ק יד'-טז')

משנה ברורה

במצמו, אלא רוצה לומר, שיהיו ראויין לאכילה במועד ועומדין למכר⁽¹²⁾ (ירטב"א): (טו) לדלות וכו'. דכל שהוא לצורך אכל-נפש, אפלו טרחא יתרא התירו⁽¹³⁾. ועין בפריי-מגדים שכתב דיש לומר דוקא צורך המועד באכל-נפש, הא לצורך המועד מכשירי אכל-נפש וכדומה, יש לומר דטרחא יתרא אסור. אמנם בחדושי הרמב"ם (בבבב"ט) על מועד-קטן כתב בהדיא דמכשירי אכל-נפש באכל-נפש, וכעין שהתירה התורה והשנה מכשירי אכל-נפש כאכל-נפש כשאי אפשר לעשותן מערב יום-טוב: (טז) ועושה כדי להשביחן, אסור. הינו אפלו (י) בהמשכה בלא הולאה, דאז הנה מותר אם הנה חשש פסידא, דהינו בבית השלחין, אבל בזה שאין צורך אלא להשכחה בעלמא אסור⁽¹⁴⁾: **ה' (יז) אין עושין וכו'.** דהוא (יב) טרחא יתרא ואסור אף דאיכא פסידא⁽¹⁵⁾: (יח) ונתקלקלו. ועדין (יג) נגר התריץ מעט אפלו פחות משפת, דאלו נסתם לגמרי אסור, דהרי בחדתי: (יט) הרי זה מתקנן במועד. דליכא (יג) טרחא בלי האי: (כ) אסור להעמיקן. והוא הדין (יז) דאסור להרחיבן: ו' (כא) אמת-המים. היט (טו) החריצין העשוין בקרקע שבהם המים הולכות סביבות השדה ומשקות אותו, ונקרא 'אמה' לפי שהוא רחב אמה ועמק אמה: (כב) שנתקלקלה מתקנין אותה. אבל אין עושין אותה לכתחלה, והוא הדין אם נסתמה לגמרי (טז) שלא נשאר אפלו טפח⁽¹⁶⁾, גס"בן אסור לתקנה, דזה הוי כעשייה לכתחלה: (כג) עמקה טפח וכו'. מלשון זה משמע דסבירא לה דאפלו לא היתה חפורה מערב יום-טוב אלא טפח מותר לחפר בחל-המועד יותר, וכל שכן כשהיתה חפורה ונסתמה עד טפח, אבל מלשון הגמרא דקאמר ימתקנין את המקלקלת משמע דוקא לתקן המקלקל מותר אבל לחפר מחדש אסור בכל גוני מ"א. וכן (יח) משמע מכמה פוסקים: (כד) עד ששה. דהוה שעור אמת-המים, וצריך לצמצם השעור לא יותר (יח) ולא פחות, דהוה שעור אמת-המים שיעברו בה המים שפיר, וכן ברחב האמה (יט) דכעי ששה טפחים. ואפלו היתה אמה זו עמקה יותר מששה טפחים קדם שנתקלקלה, אינו רשאי לתקן בה עכשו אלא עד ששה טפחים

מחברתה, אין דולין מהתחתונה להשקות העליונה. ואם היה צרוגה של ירק וכונתו כדי לאכלן במועד, מותר, וכדלקמה בסעיף ד: **ג' (ט) שלא פסקו.** רוצה לומר, שאינו פוסק בשום פעם (1) אלא מושף תמיד מן האגמים ונגם (ח) האגמים גופא צריך שלא יפסקו תמיד, אבל אם דרךן לפסק בשום פעם, אף דעכשו יש רובי מים בהם באפן שבכל חל-המועד לא יצטרך לדלות בכלי ויוכל להמשיך בגללו, אפלו הכי אסור משום לא פלוג, דשמא יהיה נדמה לו שיש בו מים די על כל חל-המועד ובאמת אינו יוכן ויבוא לדלות בדלי: (י) עוברת ביניהן מותר להשקות מהן. הינו מן הברכות על-ידי המשכה, ולא חישבין דלמא פסקי וטרח ואזיל ואיתי ממקום אחר, דאי פסקי יכול לקח מאמת-המים. ועין בבית-יוסף שכתב בשם הגמורייסוף בשם הראב"ד, דדוקא כשאמת-המים נכנס בתוך הברכות, אבל אי לא עולה לגנה אף-על-גב דנכנס לתוך השדה אסור, דאיכא למחש דלמא אתי למטרח ולאתווי. ובחדושי הריטב"א כתב, דלאו דוקא, כל שעוברת בסמוך לשדה ממש קרי 'ביניהם'. ועין בטור ובית-יוסף לענין חריצין הנעשין להמשיך בתוכן מים מן הנהר לצורך שדות, אימתי מותר להשקות מהן את השדות בהמשכה, ועין בט"ז מה שכתב בזה: (יא) וכן ברכה שננטפה וכו'. הינו (ט) בית-השלחין שהוא גבוה, והנה מעין נובע מצדו וכצד אחר הנה בית-השלחין נמוך, ובין אלו בית-השלחין הנה בצד בית-השלחין הנמוך ברכה קטנה, וכתשמשקין בית-השלחין הגבוה ממעין שלו נוטפין טפין טפין מתוך בית-השלחין הגבוה לתוך הברכה הנמוכה: (יב) ועדין היא נוטפת מותר וכו' אחרת. רוצה לומר, בית-השלחין הנמוכה. ואף-על-גב דברכה עבידא דפסקא, ואפשר דאזיל וטרח ומיתי ממקום אחר — האזיל ומטפטף עדין מבית-השלחין הגבוה מים שכאו ממעינו, אמרינן דבדראי לא פסקא⁽¹¹⁾: (יג) והוא שלא פסק המעין וכו'. אבל אי פסק המעין, אף-על-גב דעדין מטפטף מבית-השלחין הגבוה לתוך הברכה, אין משקין מהברכה לבית-השלחין הנמוך, דלמא פסק ואזיל וטרח ומיתי ממעין אחר: ד' (יד) שרוצה לאכלן וכו'. אין הכוונה דוקא בשרוצה לאכל

הלכות הל המועד סימן תקלו

ביאורים ומוספים

9. מהדורת דרשו (שם 11-14)

[משנ"ב ס"ק יב]

הואיל ומטפס עדין וכו' אמרינן דבנדאי לא פסקאוי.

11) ואף שיתכן שתטפס ויפסקו המים בבריכה, וכן להיפך, שתחדל מלטפס ועדיין ישארו מים, כתב החזו"א (א"ח סי' קלד ס"ק י) שכשמטפסת הריהי כמעין שאין חוששים שיפסקו המים, וכפי שמוסיף השו"ע שמדובר שעדיין לא פסק המעין לשדה העליונה, ומשום כך מותר להשקות מהבריכה כמו שמותר להשקות ממעין, ובעיקר הדבר הסתפק החזו"א האם מדובר באופן שידוע לנו שלא יפסקו המים לפני שישקה את כל השדה, או שכמו שבמעין אין חשש אם יפסקו כיון שסופו לנבוע ביום אחר, הוא הדין גם בריכה זו הניזונית מהמעין אין חשש שמא יטרח, משום שסומך על המעין שישוב ויטפס מים לבריכתו.

[משנ"ב ס"ק יד]

אָלא רוצה לומר, שִׁיהיו ראויין לאַכילה במועד ועומדין למכרז.

12) ולהשקות אילן בחול המועד בשנת השמיטה שהפירות הפקר, דעת הגרש"ז איערבך (שש"כ פס"ז הע' קח) שיש להתיר את הדבר, שהרי התורה נתנה לכל אדם שייכות לפירות אלו, שנאמר 'ואכלו אביוני עמך'. אמנם לגבי עץ שהוא הפקר, הסתפק אם מותר להשקותו בחול המועד, שהרי אין לו שייכות אליו כמו לאילן בשביעית. והוסיף (ח"ג שם), שאם יש עץ הפקר סמוך לביתו באופן שרק הוא יכול ליהנות מפירותיו אם ירצה [שאם לא כן יתכן שגם נכרים יהנו מזה], מותר להשקותו [וראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל סי' תקלג ס"ג ד"ה אסור].

[משנ"ב ס"ק טו]

דָּקל שהוא לצרף אכל-נפש, אָפלו טרָחא יתרא התיירו.

13) והוסיף החזו"א (א"ח סי' קלה ד"ה תוד"ה מדלין), שלצורך אוכל נפש מותר להשקות גם שדה בעל, אפילו בהדלאה ואפילו מן

הקילון [בור עמוק], ואף שהדלאה אסורה אפילו בבית השלחין מפני הטירחה ואפילו כשיש הפסד, מ"מ כיון שכאן זה לצורך המועד הותר הכל.

[משנ"ב ס"ק טז]

אָכל כָּזָה שָׁאין צָרִיף אָלא להַשְׁבָּחָה בְּעֵלְמָא אָסורי.

14) ולהשקות בלא טורח או בטורח מועט לצורך השבחה, משמע מדבריו כאן שאסור, ולהלן (סי' כח) כתב שלצורך השבחה אין אנו מתירים על ידי טירחה רבה, ומשמע שבלא טירחה רבה מותר. והוסיף בשעה"צ (סי' כג) שכל זה דוקא לדעת הרמב"ם, אבל לדעת הטור והנמוקי יוסף שמפרשים את דברי הגמ' שם לענין זרעים, אין מקור להתיר השקאה לצורך השבחה כלל.

[משנ"ב ס"ק יז]

דהוא טרָחא יתרא נאָסור אָף דָּאִיבָא פְּסִידָא.

15) ולענין זיפות חביות של יין או שמן, כתב לקמן (סי' תקלח ס"ק ו) שאפילו טירחה יתירה מותרת כשיש הפסד מרובה. ולענין מקח וממכר במועד באופן שיש יריד למסחר שאינו מצוי וכדו', שכתב הרמ"א לקמן (סי' תקלט ס"ה) שמותר לטרוח ואפילו להעביר מעיר לעיר אף שהוא טירחה גדולה והוא רק לצורך הרוחה, ובטעם הדבר כתב הביה"ל שם (ד"ה ואפילו) שצריך לומר שמדובר באדם שכל עסקו ומחייתו תמיד בנסיעה לירידיים, וכיון שחייו ופרנסתו תלויים בזה נחשב כדבר האבד.

[משנ"ב ס"ק כב]

והוא הדין אם נסתמה לגמרי שלא נשאר אָפלו טפח.

16) והחזו"א כתב (א"ח סי' קלה לדף ד ע"א ד"ה ק"ק), שיש להסתפק באופן שנסתם רק במקום אחד ולא נשאר טפח, אם גם בזה נאמר הדין שאסור לתקן, או שמא כיון שהאמה כולה קיימת אין זה נחשב כעשייה חדשה אלא כתיקון, והניח בצ"ע.

ענין ג' - בענין שינוי במלאכת שביעית

11. שו"ת אבני נזר (קצב' יט')

יט) אשר הקשה על המוס' בכורות (דף כ"ה). דחולדות אינם בכל איסורין רק בשנת דאחרני חולדות. והוקשה לו מהא דלר"ך לימוד בשביעית דחולדות לא אסר רחמנא [מו"ק ג.]. אינו קושיא. שהרי פרש"י [שם] אבות שהי' במשכן. ומה ענין משכן אלל שביעית. ובשנת משום דנסמכה למלאכת המשכן, אבל בשביעית מנא לן ללמוד ממשכן. אך משום דנקרא שנת הארץ דינו כשנת. ומהאי טעמא הוה אמינא שאסור גם חולדות כמו שאסור זיוס טוב אף שאין זו חטאת ואי אפשר ללמוד מועשה מאחת מהנה. ואף שדעת מוס' [סנהדרין טו.] בשביעית אין זו דין מלאכת מחשבת. לר"ך לומר דהיינו לבתר דילפינן מקרא דלא אסר חולדות שמע מינה שביעית חלוק משבת. [ובמלאכת חורש סק"א בהג"ה ב' כתבתי כמה ראיות שגם בשביעית צעין מחשבת] וכן כתבתי במלאכת זורע ס"ק כ"א. ואשר הקשה מכלאים מבואר במלאכת זורע ס"ק י"ב. אך במלאכת חורש סק"א אות י"ד מבואר דרמז"ם מחייב חולדה ככלאים. ואשר הביא מבזב"ח דחייב על זלי וטיגון. למה אזיל בטר איפכא. אחרונים למדו מש"ס סנהדרין [ד:] דפטור. וכן משמע בר"ן. ועיין אגלי טל ריש מלאכת אופה. אך השיטה מקובצת בצא קמא [ג.] מפורש

10. אגלי טל (חורש בהגה"ה)

ולפמ"ש ניחא דברי הרמז"ם שהרי כתבו המוס' מ"ק י"ג. דשביעית לא צעין מלאכת מחשבת. וכן בסנהדרין כ"ו. לפי פירוש מהרש"א שם (*). וא"כ אין לר"ך בשביעית קרא דובחמתן. שהרי חייב משום מעשיו החופר ואחד העושה לחשוב זה הגה"ה וזה אינו יכול. ולא משום מעשה הבהמה כלל: דברי מוס' האלו קשיין מפרק ד' דשביעית מ"א ומ"ד דמחלק בין מחוך שלו לשל חבירו דמחוך שלו לחקן הקרקע עבד משא"כ בשל חבירו אינו חושש לחקן הקרקע ועיין בר"ש שם מ"א. ואי אמרת דשביעית לא צעין מלאכת מחשבת אפי' אינו מחכוין ליפות את הקרקע נמי דהא מודה ר"ש בפסיק רשא ולא ימות. ועוד ברש"י מ"ק ג'. דמפרש חולדות בשביעית לא אסר רחמנא כגון משקה מים לורעים דלא הוה במשכן ע"ש. וכיון שגם שביעית ילפינן ממשכן ממילא צעי מלאכת מחשבת ג"כ דהא מלאכת מחשבת ממשכן גמרינן [כפירש"י ב"ה י"ג: שנת ה'. חגיגה י"ד:] ועוד במ"ק ד': ד"ה מפני דשביעית מותר ע"י שינוי. וטעם היחר ע"י שינוי מפורש בצ"מ וצ"ח ופר"ח אה"ע קכ"ג דהיתר ע"י שינוי בשנת משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה. ואי אמרת דשביעית לא צעין מלאכת מחשבת למה יהא מותר ע"י שינוי. הנה מכל הני משמע דגם בשביעית צעין מלאכת מחשבת. אך אפי' יהא כן הא שביעית לא כתיבא סמוך למלאכת המשכן. וע"כ אי צעין צה מלאכת מחשבת משנת ילפינן לה משום שגם שביעית קרוי שנת. וכיון דשנת מהני מחשבת האדם למעשה הבהמה לשווי מלאכת מחשבת וחייב אי אפשר לפטור בשביעית יותר מבשנת דיו לבא מן הדין להיות כנדון י'

12. ציון הלכה (שמיטה א' א' אות יא')

(יא) וראיתי תשו' ממו"ח שליט"א דשביעית חייב אף אם עשה בשנינו עפ"ד החו' דגיטין מ"ד ומו"ק י"ג דלגבי שביעית לא צעין מלאכת מחשבת ומש"כ מוס' במו"ק דף ד' דע"י שינוי לאו מלאכה הוא זה דוקא כשהשינוי הוא בחרישה ע"מא אכל כשהשינוי הוא באופן הפעולה שהוא עושה כלאחר יד אכל המולאה הוא כלינו הי' עושה כדרכה צוה יש חילוק בין שנת לשביעית עכ"ל והאר"ך שם בזה: (יב) מל"מ כאן והוא מירו' ערלה פ"א סוף ה"ב ומש"כ מרכה"מ דרבנו השמיטו משום דס"ל דנטיעה דרבנן לא הבנתי דהא נ"מ לוריעה: (יג) מל"מ מירו' ספ"ו דפאה ומוספתא פ"ג דפאה וזה דלא כתו' מנחות פ"ד [מנ"ח מלוה מלוה שכ"ח נסחפסן צוה ועי' בזה בקה"י לאאמו"ר וללה"ה שביעית סי' ב': (טו) ס' תודעת השמיטה בשם מו"ח שליט"א: ל"ט ב' ד"ה ונקחין ובמנ"ח מלוה שכ"ח נסחפסן צוה ועי' בזה בקה"י לאאמו"ר וללה"ה שביעית סי' ב': (טו) ס' תודעת השמיטה בשם מו"ח שליט"א: (טז) חו"א שביעית סי' י"ז סק"א וכנ"ל והע"ג דכתב רבנו נסמוך ה"ד החורש לוקה מכת מרדות ואין דרך רבנו לכתוב מכת מרדות על איסור דאורייתא כמו שפארנו בצ"ב ממע"ש ה"ו [וכן קשה על נוטע] שאני הכא שהי' תקנה דרבנן על כל התולדות שזוקה מכת מרדות ולא יצאו אליו מהכלל כיון שאין בהן מלקות מדאורייתא: (יז) חו"א שם סק"ב: (יח) מנ"ח מלוה שכ"ח נסחפסן צוה ועי' בזה בקה"י לאאמו"ר וללה"ה שביעית גרעיני פרי למקום שיכיל להשחרש באדמה ולנמוח ועי' באו"ח סי' של"ו ס"ד, והי' גרו מלוה שכ"ח נסחפסן צוה ועי' בזה בקה"י לאאמו"ר וללה"ה שביעית גרעיני פרי למקום שיכיל לנמוח ועי' או"ח סי' של"ו ס"ג וכי' בס' תה"ש בשם מו"ח שליט"א השוטף הרפפה במרפסת והמים זורמים דרך המרחב לגינה אם המים ללא חומרי ניקוי יש להקפיד שלא יורמו המים לגינה אף שאין מחכוין לכך גם אין להפעיל מוגן אם ע"י יטפטפו מימיו במקום שיש בו נמחים באופן שאסור להשקותם: (יט) חו"א שביעית סי' י"ח סק"ב [ודלא כמנ"ח שם] וכן פסק במאירי מו"ק ג' א': (כ) חו"א שביעית סי' כ"ה סק"ל"ח ובאו"ח סי' ל"ו סק"א: (כא) שם: (כב) שם סי' כ"ז סק"א:

ענין ד' - בענין טפחיים על שבעה

14. מגיד משנה (שם)

זמנים הל' שביתת יום טוב פ"ח

כסף משנה

ג אין עושין עוגיות וכו'. שם (ג.) משנה ואין עושין עוגיות לגפנים ובגמרא (ד.) ובהלכות והני מילי חדמי אבל עתיקי שרי ופירוש עוגיות חרצין בעיקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים ופירש רבינו עתיקי א"ס היו עשויות ונתקלקלו וכן הוא כדבריו שא"ס נסחמו לגמרי ואין מקום נוחה נכד ודאי אסור שהרי זה כעושה אותן מחמלה כך כחצו ז"ל. עוד כחצו שאין מותר להעמיק בהן יותר ממה שהיו : וכן אמת המים וכו'. במשנה אין עושין את האמה כחמלה במועד ומתקנין את המקולקלת ובגמ' מאי מקולקלת אמר ר' אבהו שא"ס היתה עמוקה טפח מעמידה על ששה פירש"י ז"ל שיעור אמה ששה טפחים וא"ס היתה עמוקה ששה ונתמלאת עפר עד שאינה עמוקה אלא טפח מותר להעמיקה כעומק ראשון אי נמי אפילו לא חפר בה עדיין אלא טפח מעמיקה עד ששה ע"כ דבריו. ובגמרא פשיטא חצי טפח על שלשה לא כלום הוא טפחים על שנים עשר נמי לא טפחים על שבעה מהו חמשה קא מעמיק או דלמא כיון דאיכא טפח יתירא איכא טירחא טפי חיקו. ופסק רבינו להקל לפי שהוא בשל דגריהס ולקולא: ומושכין את המים וכו'.

13. רמב"ם (הל' יו"ט פ"ח הל' ג')

ג אין עושין עוגיות בעיקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים. ואם היו עשויות ונתקלקלו הרי זה מתקנם במועד. וכן אמת המים שנתקלקלה מתקנין אותה במועד. כיצד היתה עמוקה טפח חופר בה עד ששה. היתה עמוקה טפחיים מעמיקה עד שבעה. *ומושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה. ואם היתה שדה לחה מותר להשקות את כולה ומרבצין את השדה במועד. שכל הדברים האלו אין בהן טורח יתר : ד *זרעים שלא שתו מלפני המועד [א] לא ישקם במועד מפני שהן צריכין מים רבים ויבא לידי טורח יתר. ומותר להסב את הנהר ממקום למקום ולפתוח נהר שנסתם. בורות שיחין ומערות של יחיד אם היה צריך להם חוטטין אותן ושפין את סדקיהן

ד זרעים שלא שתו וכו' ויבא לידי טורח יותר. כלומר וכל איכא דאיכא טירחא יתירא אפילו במקום שפירא לא טריחין (פני"י רס"י קולא) :

השגת הרמב"ד

ה"ג ומושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה כל השדה. א"ל משנה ראב"י אי רואה כחן דראב"י הוא דאמר שלא ישקה כל השדה והוא אמר נמי זרעים שלא שתו קודם המועד לא ישקה אותם במועד והכמים ממירין בה וכוה (מו"ק ו:) בין צולין בין זרעים והכי אפ"ל בירושלמי (שם פ"א ה"ג.) וזה המחבר מופס דברי ראב"י ולא ידעתי מי עשאו מכריע על דברי חכמים ואם יאמר רב יהודה הכריע דמפרש לדעת ראב"י הלא רבא למד הישר מדברי חכמים. ואם יאמר הלא הקשו על רבא מנרד ועמדה הקושא לפי שלא תולקו בגריד ודמו המרביציל לשדה גריד

הוא אסור להשקותו א"כ למה אמר שמרביצין את השדה במועד. וסוף דבר כל הדברים לריבין תקון גדול: ה"ד. זרעים שלא שתו. א"ל הכריחא (מו"ק ו:) שונה את זה על זרעים שלא שתו לפני המועד והוא שונה אותו על כל השדה של אילנות ואולי מדעמו למד מהו לה :

אילן מספיק להם וכן נראה מדברי רבינו שכל מה שהזכיר בפרק זה נמשך אחר בית השלחין הנזכר בראש דע שדעת רבינו וההלכות שמה שאמרו בגמ' שם האי תרביציל שרי לתרבוזי בחולל דמועדא ר"ל בשדה בית הבעל והשקאה מועטת ודמו בגמרא גם זה לדעת ראב"י וכן נדחת בהל'. ומה שהזכיר רבינו ומרביצין את השדה ר"ל בשדה בית השלחין והוא נמשך אחר ראש הפרק והיא ברייתא אזורת פ' מי שהפך (ה:) גבי אכל ומרביצין את שדהו משמגיע לעונת מים שלו ופירוש לפי שהוא דבר האבד אפי' קודם זריעה ולוה נחטון כינו בכחן וכוה נסתלקה השגת הר"א ז"ל שהקשה איך פסק רבינו כראב"י ופסק שמרביצין את השדה ובגמ' דמו הוה דחריציל לדעת ר"ל

15. בני שמואל (שם)

אין עושין וכו' וכן אמת המים. מכאן נראה דמה שכתבתי לעיל דכיון דמלאכה בחול המועד אסמכוה אקרא אזלינן בה לחומרא ליתא דהא הכא אזלינן בה לקולא וכו'.

16. דברי דוד (מו"ק ד:)

ולענין הלכה איבעיא דסלקא בתיקו היה נראה לפסוק לקולא כיון דהוא בדרבנן, ואפילו לשיטת הרמב"ן דס"ל מלאכת חול המועד מדאורייתא מ"מ בכה"ג אינו רק מדרבנן, וכן פסק הרמב"ם (שם), אבל מדהשמיט הרי"ף והרא"ש והטור לגמרי להך מילתא נראה דפוסקים לחומרא, ותימה על הבית יוסף (סי' תקלז) דפסק כהרמב"ם בדבר שהרי"ף והרא"ש חולקים.